

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
ФАКУЛЬТЕТ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА
Кафедра режисури

Кваліфікаційна робота на здобуття
освітнього ступеня «Магістр»

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ЖАНРУ КАЗКИ В СУЧАСНОМУ СЦЕНІЧНОМУ
МИСТЕЦТВІ УКРАЇНІ**

Виконав:

студент магістратури
галузь знань 02 «Культура і мистецтво»
спеціальність 026 «Сценічне мистецтво»
Грабовський Михайло Станіславович

Науковий керівник:

Завідувач кафедри майстерності актора,
доктор культурології, професор
Кікоть Антоніна Андріївна

Наукові рецензенти:

1) Кандидат мистецтвознавства, старший
викладач

Мізяк Віталій Дмитрович

2) Доцент, заслужений діяч мистецтв
України, декан факультету театрального
мистецтва Харківської державної академії
культури

Борис Ігор Олександрович

Допущено до захисту

Зав. кафедри _____ / С.І. Гордєєв /

«20» січня 2020 р.

Харків – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЖАНРУ КАЗКИ У СУЧАСНОМУ СЦЕНІЧНОМУ МИСТЕЦТВІ.....	10
1.1. Історіографія дослідження жанру казки у сучасному сценічному мистецтві	10
1.2. Методи дослідження	26
1.3. Аналіз основних термінологічних понять дослідження	27
Висновки до розділу 1	33
РОЗДІЛ 2. СПЕЦИФІКА ЖАНРУ КАЗКИ У СУЧАСНОМУ СЦЕНІЧНОМУ МИСТЕЦТВІ.....	33
2.1. Становлення і розвиток казкового жанру.....	34
2.2. Жанрові особливості казки у сучасному сценічному мистецтві.....	42
2.3. Особливості виконання казки у сучасному сценічному мистецтві	48
Висновки до розділу 2	56
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЖАНРУ КАЗКИ У СЦЕНІЧНОМУ МИСТЕЦТВІ ХАРКІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО АКАДЕМІЧНОГО ТЕАТРУ ЛЯЛЬОК ІМ. В. А. АФАНАСЬЄВА.....	58
3.1. Техніка і технологія гри актора у ляльковому театрі.....	58
3.2. Творча діяльність Харківського державного академічного театру ляльок ім. В. А. Афанасьєва.....	66
3.3. В.Афанасьєв як режисер, художній керівник, директор Харківського театру ляльок	80
Висновки до розділу 3	88
ВИСНОВКИ	89
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	92
ДОДАТКИ.....	92

ВСТУП

Суттєве значення для реформування сучасної системи освіти набувають проблеми гуманізації та гуманітаризації навчання в Україні (Національна доктрина розвитку освіти в Україні (2002), котрі спрямовано на загальний європейський простір. Зважаючи на це, важливими вбачаються питання навчання та виховання молоді в нових умовах євроінтеграції, що у свою чергу залежить від соціально-економічних, суспільно-громадських умов життя українського суспільства.

Жанр казки у сценічному мистецтві, історія якого охоплює понад чотири століття, не залишається статичним і перебуває в постійному розвитку. З плином часу він трансформується, і з'являються його нові різновиди.

Казка у своїй фантастичній органічності – дивовижне явище, яке зацікавлює, хвилює, вабить.

Аналіз історичної, педагогічної, мистецтвознавчої літератури свідчить, що науковці й дослідники займалися розробкою питань, пов'язаних із розвитком середньої освіти та проблем організації дозвілля школярів в Україні. Зокрема: історичні аспекти розвитку освіти другої половини ХІХ – початку ХХ століття висвітлювались у працях учених Є. Мединського, В. Мілюкова, І. Альошинцева, С. Рождественського, О. Піскунова та інших; проблемами становлення та розвитку національної школи України, що певною мірою присвячені даному періоду дослідження, розкривали М. Євтух, Н. Каленичинко, О. Коновець, В. Майборода, Є. Оленський, С. Сірополк, В. Ступак, О. Сухомлинська, М. Ярмаченко, В. Щербаківський та інші. Разом з тим можна стверджувати, що проблема організації дозвілля школярів на початку ХХ століття не була предметом спеціального дослідження. Науковці лише побічно торкалися питань змісту, форм і методів викладання дисциплін художньо-естетичного циклу та виховної

роботи (дозвілєвої діяльності школярів) в середніх закладах освіти зазначеного періоду.

Дослідження виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень Харківської державної академії культури.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами кафедри режисури. Магістерське наукове дослідження виконано на кафедрі режисури естради та масових свят відповідно до тематичного плану наукових досліджень і плану кафедри Харківської державної академії культури на 2016 – 2018 рр., затвердженого на засіданні Вченої ради (протокол № 12 від 10.02.2016 р.) та є складовою теми «Проблема методичного забезпечення підготовки режисерських кадрів в умовах ВУЗів культури».

Тему магістерського дослідження затверджено кафедрою режисури від « ».

Мета дослідження полягає в розкритті трансформації жанру казки у сучасному сценічному мистецтві.

Сформульована мета передбачає вирішення наступних **завдань**:

- дослідити історіографію дослідження жанру казки у сучасному сценічному мистецтві;
- визначити методи дослідження;
- провести аналіз основних термінологічних понять дослідження;
- розглянути становлення і розвиток казкового жанру;
- визначити жанрові особливості казки у сучасному сценічному мистецтві;
- дослідити особливості виконання казки у сучасному сценічному мистецтві;
- описати творчість режисерів та аматорів у царині казкового сценічного мистецтва Харківського державного академічного театру ляльок ім. В.А.Афанасьєва;

– визначити трансформацію репертуарної політики театру за допомогою змін жанру казок.

Об’єкт дослідження – сучасне сценічне мистецтво України.

Предмет дослідження – жанрова своєрідність казки у сучасному сценічному мистецтві.

Методи дослідження даної дипломної роботи базуються на принципі історизму, що дозволяє вивчити особливості формування жанру казки у сучасному сценічному мистецтві в її спадкоємних зв’язках із традицією, та комплексному підході, який передбачає залучення різних методів аналізу матеріалу. Серед них задіяні наступні:

– історичний – висвітлює причинно-наслідкові зв’язки, що зумовили створення дитячої опери та балету у жанрі казки;

– системний – узагальнює специфіку явища «жанру казки у сучасному сценічному мистецтві», його місце в контексті формування дитячої особистості;

– структурно-функціональний – визначає роль окремих елементів жанру казки у сучасному сценічному мистецтві та взаємозалежність між ними в межах цілого (в процесі формування дитячої опери та балету);

– порівняльний – виявляє спільні та специфічні риси сценічного мистецтва для дітей-виконавців та для дітей-слухачів;

– довідково-біографічний – уточнює дані про творчий шлях композиторів та балетмейстерів, що приймали участь у постановці казок для дітей.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що було досліджено літературних і народних казок у театральному мистецтві;; вдосконалено знання щодо ролі В.Афанасьєва у мистецтві театру ляльок; одержало подальший розвиток дослідження діяльності Харківського державного академічного татру ляльок ім. В.Вфанастьєва у казковому жанрі і, зокрема особливостей техніки і технології роботи актора театру ляльок.

Практичне значення. Результати дослідження можуть бути використані як матеріал для написання учбово-методичних посібників, підручників, навчальних курсів: «Майстерність актора», «Історія українського театру», магістрами, аспірантами сучасних театральних ВНЗ і театрів України, в артпрактиках для подальших досліджень трансформації жанру казки в сучасному сценічному мистецтві України, а також осмисленні новітніх режисерських та акторських практик експериментального типу. Отримані в ході магістерського дослідження результати можуть бути цінними у доповненні історії українського театру. Матеріали дослідження також можна використовувати при розв'язанні практичних завдань режисерами-постановниками вистав, поставлених у жанрі казки.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і висновки магістерської роботи були представлені на засіданнях кафедри режисури.

Структура та обсяг магістерського дослідження обумовлені його метою та завданнями і складаються зі вступу, трьох розділів, які містять по три підрозділи відповідно, висновків, списку використаних джерел (93), серед яких іноземних наукових джерел – (3) та додатків (1).

Загальний обсяг роботи – (100) сторінок, основний зміст викладено на (88) сторінках.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Снігова королева танцювала під музику Чайковського. АРТ-профіль: Art News. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://art.co.ua/snihova-koroleva-stantsyuvala-pid-muzyku-chajkovskoho/> .
2. Федерспіель Хр. Vom Volksmärchen zum Kindermärchen / Chr. Federspiel. - Відень. - 1968 рік.
3. Обенауер К. Й. Дас Мерхен / К. Дж. Обенауер. - Франкфурт-на-Майні. - 1959. Ст. 46 - 47.
4. Schneeberger I. Das Kunstmärchen in der ersten Hälfte des 20 / I. Schneeberger. - Ярхундерц. - Мюнхен. - 1960. - Ст. 2.
5. Аверина Н. В. Проблема репертуару в хоровому виконанні дітей: автор. дисс. ... Канд. мистецтвознавець. М., 1996. - 26 с.
6. Анікін Володимир П. Російська народна казка [з posobyе для вчителів] / В. П. Анікін. - М .: Вогні, 1977. - С. 200.
7. Анікін Володимир П. Російська народна казка [posobyе для вчителів] / В. П. Анікін. - М .: Вогні, 1977. - С. 165.
8. Аркадьєв С. Дневник искусств // Красное знамя. 1958.
9. Бахтіна В.А. функції естетика Фантастики казок про фей : коментарі по російській народній казці про тварин / В. А. Бахтіна. - Саратов : Ред. Саратовський університет, 1972. - С. 19.
10. Білецький А. І. Шукає каталог для тих театрів дітей / А. Білецький // Шлях просвітлення. - 1924. - № 1. - С. 97–115.

11. Білецький А. І. Репертуарні проблеми дитячого театру (З практики 1-го Державного дитячого театру в Харкові) / А. Білецький // Шлях освіти. - 1926. - № 3-4. - С. 139-156.
12. Білецький А. І. Питання репертуару в дитячому театрі / А. Білецький // Шлях виховання. - 1926. - № 4-5 - с. 139-156.
13. Березовський І. П. Українські народні казки про тварин / І. М. Березовський // Казки про тварин [уклад. Введення. стаття та примітки І. Березовського]. - К.: Наукова думка, 1979. - С. 12.
14. Беседа с заслуженным деятелем искусств Украины Е.Ю.Гиммельфарбом от 26 мая 2010 года. Архив ХГАТК им. В.А.Афанасьева с.1-11.
15. Білаш О. Дитячі балети Генріха Майорова: до історії київського періоду творчості балетного майстра (1972-1978). Вісник Національної академії лідерів мистецтв і культури . 2017. - №4. - pp. 122-126.
16. Борщевська А. В. Булінг в школах як фактор психологічних захворювань. Наука. бюлетень Стажист університету гуманітарних наук. 2014. - № 6. - С. 48-52.
17. Брауд Л. Ю. До історії поняття «літературна казка» / Л. Ю. Брауд // Праці Академії наук СРСР. Літературні та мовні серії. - 1977. - Т. 36.
18. Брауд Л. Ю. До історії поняття «літературна казка» / Л. Ю. Брауд // Праці Академії наук СРСР. Літературні та мовні серії. - 1977. - Т. 36. - № 3. - С. 232.
19. Брауд Л. Ю. До історії поняття «літературна казка» / Л. Ю. Брауд // Праці Академії наук СРСР. Літературні та мовні серії. - 1977. - № 3. - Т. 36. - с. 228 - 229.
20. Брауд Л. Ю. Скандинавська літературна казка / Л. Ю. Брауд. - М.: Наука, 1979. - С. 4.
21. Брицина О. Ю. Українська народно-соціальна казка / О. Ю. Брицина. - К.: Наукова думка, 1989. - с. 106.

22. Брицина О. Ю. Українська народно-соціальна казка / О. Ю. Брицина. - К. : Наукова думка, 1989. - С. 9.
23. Бекон Ф. Про достоїнства та переваги науки. Шоста книга. Глава II / Френсіс Бекон // Ф. Бекон працює у двох томах. 2-ї психолого-педагогічні проблеми сільської школи. № 42, Іспр. і доп. редактор Т. 1. - М. : Pensée, 1977. - 383 с.
24. Вагабов Р. «Дитяча тема» в балеті. Вісник Державного університету культури і мистецтв Санкт-Петербурга . 2012. - №1 (10). [Електронний ресурс] - Режим доступу : <https://cyberleninka.ru/article/n/detskaya-tema-v-balete> .
25. Гнатюк В. М. Передмова до збірки популярних казок « Син барона в Америці » / В. М. Гнатюк. // Вибір статей з народної творчості - К. : Наукова думка, 1966. - С. 205.
26. Голдовский Б., Смелянская С. Театр кукол Украины. Страницы истории. Сан-Франциско: International Press, 1998. С. 228-229.
27. Голубев Е.Б. Жанри концерту та опери у творчості Ефрема Підгайця: авт. дис. ... Канд. мистецтвознавець. М., 2010. - 27 с.
28. Горієнко Т. Вистава для дорослих // Вечірній Харків. 1977.
29. Городишка С. Дитячий театр / С. Городишка // Радянська освіта. 1927. № 11. С. 37–39.
30. Грица С. І. Фольклор у просторі та часі / С. І. Грица. - Тернопіль: Aston SME , 2000. - С. 93.
31. Гузун Т., Гузун М. Досягнення українського хореографічного мистецтва у 30-70-ті роки ХХ ст. Вісник Житомирського державного університету. 2010. Вип. 52. С. 106–109.
32. Дім Нестор. Театр ляльок чекає на дорослу аудиторію: [про прем'єру «Легенди про отаман Сірку» / Нестор Дім // Новий день. - 2010. - 21 жовтня (№43). - С. 27.
33. Донцов Д. Дух нашої античності / Дмитро Донцов - Дрогобич: Ренесанс Ла, 1991. - 342 с.

34. Затянувшийся разговор // Советская культура. 1963.
35. Зеленкевич Я. «Коза-Дереза» М. В. Лисенка в школі / Яків Зеленкевич // Світло. - 1913. - № 7. - С. 39–43.
36. Коваленко Маргарита. Вони вигадують ляльок ... / Маргарита Коваленко // Основні моменти. - 2011. - 3 серпня (№29). - С. 8.
37. Коваленко Маргарита. Новий статус, нові завдання / Маргарита Коваленко // Основні моменти. - 2012. - 23 травня (№21). - С. 1, 12, 13.
38. Колпакова Н. Народний скарб / Н. Колпакова. - М. : ДетГіес, 1957. - С. 109.
39. Коменський, Я. А. Закони добре організованої школи / Ян Амос Коменський // Изв. РЕД. Твори: у 2-х томах, том 2 - М. : педагогіка, 1982. - с. 133-163.
40. Королев М.М. Искусство театра кукол. Основы теории. Л.: Искусство, 1973. С. 5-80.
41. Копистянська Н. Різниця у хронотипі фольклорно-літературної казки (на матеріалі романтизму) / Н. Копистянська // Збірник на честь професора Марка Гольберга. - Дрогобич: Вимір, 2002. - С. 73.
42. Костюхін, Є. А. Типи та форми тваринного епосу / Є. А. Костюхін . - М . : Наука, 1987. - С. 192.
43. Костюхін, Є. А. Типи та форми тваринного епосу / Є. А. Костюхін . - М . : Наука, 1987. - С. 75.
44. Кравцов Н. І. Слов'янський фольклор / Н. І. Кравцов. - М . : Ред. Московський університет, 1976 - с. 106.
45. Кравцов Н. І. Слов'янський фольклор / Н. І. Кравцов. - М . : Ред. Московський університет, 1976 - с. 106.
46. Крючкова Тетяна. Борис Чуприна: «Я все ще вірю в казки»: [на головах. театральний керівник] / Тетяна Крючкова // Вгору. - 2010. - 23 грудня (№51). - С. 16, 17.

47. Кукольных дел мастер. Творческий портрет народного артиста УССР В.А. Афанасьева: Инт. // Сценарій телевізійної передачі. Архів музею ХАТЛ ім. В.Афанасьєва. Харків, 1977. 24 січня.
48. Олена завиває. Для малих театрів / Олена Кучерева // Новий день. - 2013. - 11 квітня (№15). - С. 22.
49. Олена завиває. Життя, присвячене лялькам / Олена Кучерява // Новий день - 2013. - 14 листопада. (№46). - С. 18.
50. Олена завиває. Маленькі мандрували з Котигорошком / Олена Кучерів // Новий день. - 2014. - 30 жовтня. (№44). - С. 18.
51. Лановик М.Б., Лановик З.Б. Українська усна народна творчість: [посібник] / М. Б. Лановик, З. Б. Лановик. - Київ: Знання-Прес, 2001. - С. 27.
52. Леонова Т.Г. Російська літературна казка XIX століття за її відношенням до народної казки. (Поетична система гендеру в історичному розвитку). Леонової. - Томськ : Ред. Томський університет, 1982. - С. 17.
53. Лубчак Вадим Михайлович. В руках актора лялька оживає / Вадим Лубчак // Новий день - 2011. - 10 листопада. (№46). - С. 8.
54. Світ ляльок душі господаря // Акценти. - 2011. - 5 жовт. (№38). - С. 8.
55. Мелетинський Е.М. Міф та історична поетика фольклору / Е.М. Мелетинський // Фольклор : Поетична система. - М .: Наука, 1977. - С. 23 - 41.
56. Мелетинський Е.М. Міф та історична поетика фольклору / Е.М. Мелетинський // Фольклор : Поетична система. - М .: Наука, 1977. - С. 25.
57. Мелетинський міф і казка / Е.М. Мелетинський // Фольклор та етнографія. - Ленінград : Наука, 1970. - С. 29.
58. Мітра. Дитячий театр - К., 1919. - 40 с.

59. Мітчак Софія. П'єса «Дочки матері» для дорослих / Софія Мітчак // Новий день. - 2014. - 13 березня (№11). - С. 20.
60. Мітчак Софія. Новий погляд на Кобзаря / Софія Мітчак // Новий день. - 2014. - 17 квітня (№16). - С. 22.
61. Невада М. Щось про шкільний театр / Містер Невада // Світло. - 1911. - № 7. - С. 17-24.
62. Нікіфоров А. І. Казка, її життя та її носії / А. І. Нікіфоров // Російські народні казки [за О. І. Капіцею]. - Москва-Ленінград: Госіздат, 1930. - С. 7 - 55.
63. Педагогіка. Велика сучасна енциклопедія / уклад. Є. С. Рапацевич. - Дуже багато. : "Сучасний. слово », 2005. - 720 с.
64. Пилипчак Р.Я. Театр: текст і дія / Р. Пилипчак // Історія української культури: у 5 томах. - К. : Наук, Думка, 2002. - Т. 2 - 725 с.
65. Піменова Гелена. Ляльки зараз - академічні! / Олена Піменова // Вгору. - 2012. - 24 травня. (№21). - С. 5.
66. Померанцева Е. В. Російські казки про тварин / Є. В. Померанцева. // Російська усна проза. - М. : Вогні, 1985. - С. 59.
67. Померанцева Е. В. Взаємозв'язок естетичної та інформаційної функцій у різних жанрах усної прози / Є. В. Померанцев // Проблеми фольклору. - М. : Наука, 1975. - С. 75.
68. Попов Л.П. Віктор Андрійович Афанасьєв. К.: ТОВ «УВПК ЕксОб», 2009. 304 с.
69. Постанова Колегії НКО (3 Прот. 4.30, 3-5 / VII 1929 р.). Про казку Андерсена // Радянська освіта. - 1929. - № 11. - С. 68.
70. Пропп В. Я. Структурно-історичне дослідження казки / В.Я. Пропп. // Збірник творів: Поетика фольклору - М. : Лабіринт, 1998. - С. 37
71. Пропп В. Я. Фольклор і реальність: вибрані статті / В. Я. Пропп. - М. : Наука, 1976. - 325 с.
72. Розенштейн М. Український дитячий театр / Марія Розенштейн // Шлях Просвітництва. - 1929. № 7-8. - С. 97-115.

- 73.Рубінштейн М. Нариси педагогічної психології / М. Рубінштейн. - М., 1920. - 243 с.
- 74.Рубинський А.Ю. Мистическая сущность играющих кукол. Очерки, ессе, пьеса-сценарий. Х.: Тимченко Л.Н., 2004. С.160.
- 75.Рубинский А. Харьковский театр кукол: история, анализ традиций и школы (опыт исторической философии). Харьков : Тим Паблিশ Груп, 2014. 512 с.
- 76.Слонім П.Л. Спогади про В.Афанасьєва. // Архів Рубинського О.Ю. К: 2008.
- 77.Станішевський Ю. Український театр балету: 225 років історії. Київ: Музична Україна , 2003. - 438 с.
- 78.Станішевський Ю. Національна опера України 2001–2011. Київ: Музична Україна, 2013. - 304 с.
- 79.Тихолоз Н. Б. Казкотворчість Франко (генеалогічні аспекти) / Н. Б. Тихолоз; [респ. редактор Е. К. Невгамовність]. - Львів, [Під наглядом: Львівська філія Літературного інституту. Т. Шевченка СІН України. " Франкознавча серія". - Ні. 6], 2005. - 315 с.
- 80.Тихолоз Н. Казки Івана Франка (Генеалогічні аспекти) / Н. Б. Тихолоз; [Соотв. редактор Е. К. Невгамовність]. - Львів, [Під наглядом: Львівська філія Літературного інституту . Національна академія наук України імені Шевченка. "Серія французьких досліджень" . - Ні. 6], 2005. - С. 56.
- 81.Товстун Олеся. Ідіть за кадри! / Олеся Товстокуб // Основні моменти. - 2011. - 22 червня. (№23). - С. 8.
- 82.Химерик О. На побачення з казкою // Вечірній Харків. 1981. 16 декабля.
- 83.Чистов К. В. Поетика тексту слов'янського фольклору. Комунікативний аспект / К. В. Чистов // Історія, культура, етнографія та фольклор слов'янських народів: VIII

- міжнар. Слов'янський конгрес, (Загреб - Любляна, вересень 1978). - М . : Наука, 1978. - С. 312.
84. Чистов К. В. Поетика тексту слов'янського фольклору. Комунікативний аспект / К. В. Чистов // Історія, культура, етнографія та фольклор слов'янських народів: VIII Міжнар. Слов'янський конгрес, (Загреб - Любляна, вересень 1978). - М . : Наука, 1978. - С. 312.
85. Чугуй О. Викриття жорстокості і насильства: п'єса Вагенштайна «Скарб Сільвестра» в Харківському театрі ляльок // Соціалістична Харківщина. 1982. 12 жовтня.
86. Чуприна Б. В. Використання лялькового театру в естетичному вихованні середніх та середніх учнів / Борис Чуприна // Зб. науки. і т.д. Освітні науки. - Херсон, 2006. - Вип. 43. - С. 186-189.
87. Шаян В. На ділянці генезису і в оригінальності роботи Франка «Painted Fox» / Шлях В. Шаян // Liberation. - 1966. - n ° 5. - с. 577.
88. Шкуреєв К. Стажування «Чукоккала» та поняття «дитячий балет» у хореографічній практиці на межі ХХ-ХХІ ст. Вісник Академії балету Росії. А.Я. Ваганова. - 2017. - n ° 5 (52). - пп. 45-53.
89. Шкуреєв К. Балети харківських композиторів для дітей. Ідейні, художні та філософські мотивації . Культура України. 2016. - VIP. 53. - С. 231-242.
90. Шкуреєв К. Ставши освітянським балетмейстером Рафа у Харкові (ХХ - початок ХХІ століття) як фактор у створенні балетних вистав для дітей. Вісник Харківської державної академії культури . 2016. - №1. - пп. 143-148.
91. Щербакова Н. Прилестная Галатя // Красное знамя. 1972.
92. Есалнек А.Я. Введіть в своєму роді і шляхи дослідження / А. Я .. Esalnek. - М . : Ред. Ун-т. з Москви, 1985. - С. 5 .
93. Яновська Е. казка як фактор освіти в класі / Емма Яновської // шляху до просвітління. - 1923. - № 4. - С. 55-95.

ДОДАТКИ

Додаток А. Харківський державний академічний театр ляльок ім. В.А. Афанасьєв

Додаток Б. Колектив Харківського державного академічного театру ляльок ім. В.А.

Афанасьєв